

In strijd met het volkenrecht

'*Völkerrecht ist etwas das gibt es nur in der Zeitung*' – wij haalden Christiansens uitspraak al aan. Wij hebben de behoefte, iets dieper te graven. Want nu wij in dit hoofdstuk opdracht en eerste opzet van het Duitse bezettingsbestuur geschetst hebben, daarbij op een enkel punt ook al aangevend hoe dat bestuur zich op Nederlands grondgebied gedroeg en ingreep in Nederlandse verhoudingen – nu mag de vraag gesteld worden of en in hoeverre dat bestuur van meet af aan in strijd is geweest met het in 1940 geldende volkenrecht.

Dat de Duitse aggressie op zichzelf al te veroordelen was, behoeft nauwelijks betoog. Hitler-zelf heeft dat in feite erkend door zijn aanval publiekelijk te motiveren met een argumentatie die een samenraapsel was van fantasieën en leugens. Niet dat hij zich daar zorgen over maakte! Hij heeft de woorden die Christiansen sprak, bij verscheiden gelegenheden nagenoeg letterlijk óók zo gesproken.

Nu kan erkend worden dat het van de vroegste tijden af een hachelijke aangelegenheid gebleken is, oorlog in verband te brengen met rechtsnormen. Niettemin: het is gepoogd, in de negentiende eeuw door verscheidene mogendheden en door de oprichter van het Rode Kruis, de Zwitser Henri Dunant. Drie jaar na de Frans-Duitse oorlog (1870–71) die de wenselijkheid van internationaal erkende regels nog eens onderstreept had, kwam (1874) in Brussel een internationale conferentie bijeen. Daar bleek al onmiddellijk dat de toenmaals sterkste mogendheid, Engeland, ten aanzien van de oorlogsvoering ter zee generlei afspraak wilde maken. In de z.g. Verklaring van Brussel werd dus uitsluitend over de oorlogsvoering te land gesproken; daaronder viel het onderwerp 'bezet gebied'. De voornaamste bepaling welke dienaangaande in de verklaring opgenomen werd (artikel 2), luidde:

'Wanneer het gezag van de wettelijke overheid feitelijk is overgegaan in handen van degene die het gebied heeft bezet, neemt deze alle maatregelen die in zijn vermogen staan teneinde voor zoveel mogelijk de openbare orde en het openbare leven te herstellen en te verzekeren en zulks, behoudens volstreekte verhindering, met eerbiediging van de in het land geldende wetten.'

Internationaal-verbindende kracht kreeg deze Verklaring van Brussel niet: de Engelse regering weigerde, haar ter goedkeuring aan het parlement voor te leggen.

Een kwart eeuw later kwam de zaak opnieuw aan de orde. Op de eerste Haagse Vredesconferentie (1899) werd overeenstemming bereikt over het